

ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ КОМПЛЕКСУ ДЕРЖАВНИХ ЗАХОДІВ З ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОТИДІЇ ЕПІДЕМІЇ НА ТУБЕРКУЛЬОЗ В УКРАЇНІ

Панфілова Г. Л. *, Сокурєнко І. А. **

Національний фармацевтичний університет*

Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармації

Національного фармацевтичного університету**

djuliya2211@gmail.com

На початку 90-х років минулого століття світова спільнота була занепокоєна фактом зростання епідеміологічних показників по туберкульозу в деяких країнах європейського регіону. За даними Європейської бази ВООЗ «Здоров'я для всіх» показник захворюваності на туберкульоз у країнах ЄС має тенденцію до зниження, у країнах СНД – до планомірного зростання. Так, упродовж 1990-2018 рр. у країнах ЄС показник захворюваності на туберкульоз зменшилася з 27,6 до 11,9 на 100 тис. нас., тобто практично в 2,3 рази, а у країнах, що виникли на теренах колишнього СРСР, навпаки, зросли з 48,3 до 87,1 на 100 тис. населення, тобто в 1,8 рази. За даними офіційних джерел, насамперед міжнародних організацій та фондів в Україні щороку своєчасно не виявляються приблизно 22,5% випадків захворювання на туберкульоз, що призводить до подальшого його поширення, у переважній більшості, серед соціально незахищених верств населення. Позитивний досвід впровадження комплексу заходів, основною метою яких є запобігання захворюваності населення на туберкульоз має важливе значення у розробці ефективних напрямків боротьби з цим соціально небезпечним захворюванням.

Мета дослідження полягала в проведенні історіографічного аналізу основних етапів протитуберкульозної боротьби в Україні на державному рівні.

За результатами систематизації даних спеціальної літератури можна стверджувати про наступне. У ХХ ст. в Україні було тричі офіційно визнано наявність епідемії туберкульозу. Це були 1936 р., 1947 р. та 1995 р.. І якщо перші дві епідемії, які були пов'язані з дією цілого спектру політичних та соціально-економічних факторів, які вдалося подолати за декілька років, то остання триває і дотепер. Українська охорона здоров'я почала свою боротьбу з туберкульозом, як найнебезпечнішою хворобою у суспільстві ще з далекого 1994 р, коли постановою КМУ від 23.04.1994 р. №667 були затверджені «Комплекси заходи боротьби з туберкульозом». До 01.09.1993 р. в Україні щодо вирішення проблеми епідемії туберкульозу були чинними нормативно-правові документи, які були розроблені та впроваджені ще за радянські часи у колишньому СРСР. У 1993 р. був виданий наказ МОЗ України від 26.08.1993 р. № 192 «Про удосконалення

протитуберкульозної служби». Цей нормативно-правовий документ діяв до 14 лютого 1996 р. У відповідності до наказу МОЗ України від 19.07.1995 р. № 133 «Перелік особливо небезпечних, небезпечних та паразитарних хвороб людини і носійства збудників цих хвороб» туберкульоз разом із такими інфекційними патологіями, як чума, холера, СНІД, сказ, сибірка тощо, були віднесені до особливо небезпечних хвороб. Треба зазначити що норми, які викладені у зазначеному документі чинні й до нині.

Уперше з набуттям Україною незалежності у 2016 р. показник захворюваності населення на туберкульоз становив 87,0 на 100 тис. населення. При цьому, за офіційними даними МОЗ зазначений показник дорівнював 67,6 уперше зареєстрованих випадків захворювань на 100 тис. населення. Вже у 2001 р., після шести років після офіційного оголошення про наявність в країні епідемії туберкульозу та визнанням цієї патології, як особливо небезпечною інфекційної хвороби, був розроблений та прийнятий Закон України від 05.07.2001 р. № 2586-III «Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз». Зазначений Закон України визначив правові, організаційно-адміністративні та фінансові засади діяльності органів виконавчої влади, а також органів місцевого самоврядування, різних підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, видів діяльності та господарювання, а також й фізичних осіб (суб'єктів підприємницької діяльності), спрямовані на запобігання фактів виникнення, поширення захворювання на туберкульоз. Крім цього, Закон встановлював права, обов'язки, а також спектр та рівень відповідальність юридичних і фізичних осіб у напрямку організації ефективної протитуберкульозної роботи. З цього періоду відбулись значні події в організації надання хворим на соціально небезпечні інфекційні патології медичної та фармацевтичної допомоги. Насамперед, були розроблені чисельні державні програми, які виконувалися на республіканському на регіональних рівнях. Не є виключенням з цього переліку й програми з організації централізованого забезпечення хворих на туберкульоз ліків за рахунок держави.

Вже у 2014 р. Україна вперше увійшла до V країн світу, які характеризуються найвищими значеннями показників мультирезистентного туберкульозу серед населення. Доведено, що упродовж останніх років спостерігається значне збільшення показників захворювань на мультирезистентний туберкульоз, а саме з 3482 випадків у 2009 р. до 7778 випадків у 2016 р. Звертає на себе також увагу факт наявності невиліковних форм туберкульозу, що характеризуються розширеною резистентністю до основних протитуберкульозних препаратів. Так, питома вага (%) таких форм патології дорівнювала у 2016 р. 14,7%-15,0% від загальної кількості хворих на мультирезистентні форми туберкульозу в Україні. За оцінкою міжнародних

фахівців, однією із найважливіших причин високого показника туберкульозу мультирезистентного туберкульозу в країні є низька ефективність лікування нових випадків захворювання, а також рецидивів розвитку цієї патології. Зазначений показник може складати від 74,2% до 76,0% та є другим найнижчим результатом лікування в країнах Європи. Завдячуючи активній позиції суспільства, держави та допомозі міжнародних фондів з 1994 р. до 2004 р. Україна досягла значних успіхів у боротьбі з цим інфекційним захворюванням. У 2004 р. зростання показників захворюваності було призупинено, а починаючи з 2007 р. почала чітко проявлятися тенденція до реального покращення даних епідеміології по туберкульозу у країні. За офіційними даними в Україні показники поширеності і захворюваності на туберкульоз з 2007 р. щороку в знижувалися в середньому на 4,4% та 3,3% відповідно.

Незважаючи на політичну кризу та скрутне соціально-економічне становище у країні наприкінці 2018 р. в Україні був розроблений проект «Концепції Загальнодержавної цільової програми протидії захворюванню на туберкульоз на 2018-2021 рр.» (Проект Закону України від 14.01.2019 р. №9467, дата розгляду 14.01.2019 р.). Зазначений проект був направлений до обговорення та внесення необхідних правок та доповнень до Верховної ради України. Більш детально необхідно зупинитися на аналізі основних концептуальних положень вказаного Проекту. У документі зазначено, що основною метою програми є стабілізація показників захворюваності, зниження рівня смертності населення від туберкульозу та підвищення ефективності його лікуванні, як на чутливі, так й хіміорезистентні форми патології. Особливо увага повинна приділятися питанням організації хіміотерапії так званих, ко-інфекції при туберкульозі. Це туберкульоз/ВІЛ-інфекція/СНІД. Не знімається з порядку денного дня також питання організації надання якісних послуг з профілактики, ранньої діагностики туберкульозу та формуванню у суспільстві рівного доступу хворих на туберкульоз до ефективних протитуберкульозних засобів та інших ліків, які допомагають підвищувати якість їх життя. Фахівці відмічають, що епідемія туберкульозу, яка почалася у країні з початку 90-х років минулого століття багато чому навчила як хворих, так й медичних працівників. На реалізацію зазначених заходів із протидії захворюваності населенню на туберкульоз держава планує виділити 3159915,3 тис. грн, переважна більшість яких (понад 75,0%) буде виділятися із державного бюджету України..

Наприкінці проведених досліджень можна стверджувати, що послідовна державна політика у напрямку протидії зростанню захворюваності населення на туберкульоз є базовим підґрунтям щодо усунення негативних наслідків розвитку цього небезпечного захворювання в країні.